

Flevoland: dé energieneutrale provincie van Nederland

***Een aanzet tot een regionale uitvoeringsagenda voor
het SER Energieakkoord***

Flevoland: dé energieneutrale provincie van Nederland

Een aanzet tot een regionale uitvoeringsagenda voor het SER Energieakkoord

1. Energieneutraal Flevoland en het SER Energieakkoord

In 2007 lanceerde de NMFF een visie op een energieneutraal Flevoland (¹). De visie is door velen goed ontvangen en heeft een belangrijke aanjagende rol gespeeld, onder meer bij de Provinciale Statenverkiezingen. Zo heeft de provincie haar ambitie op duurzame energie verhoogd en is er een coördinerend gedeputeerde benoemd. Inmiddels staat een energieneutraal Flevoland stevig op de agenda en hebben de Provincie en diverse gemeenten de ambitie om energieneutraal of zelfs energiepositief te zijn.

Vervolgens is in september 2013 in SER-verband het Nationaal Energie akkoord gesloten door overheden (Rijk, provincies en gemeenten), marktpartijen (VNO NCW en branches), vakbonden, ngo's en andere belangenverenigingen. Naast de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en het IPO (Interprovinciaal Overleg) hebben ook de Natuur en Milieufederaties het Energieakkoord, ondertekend. De Natuur en Milieufederatie Flevoland (NMFF) voelt zich dan ook medeverantwoordelijk voor het halen van de doelen en ziet veel kansen hiervoor in Flevoland.

Het Energieakkoord zet in op meer opwekking van hernieuwbare energie, meer energie besparen en meer banen. Daarvoor zijn afspraken gemaakt over energiebesparing (in de industrie, in woningen en in de utiliteitsbouw), duurzame energieproductie (centraal en decentraal), slimme netten, innovatie en werkgelegenheid. De afspraken zijn logischerwijs vaak abstract en generiek. Een aantal instrumenten is nu al ontwikkeld, zoals het Nationale Energiebespaarfonds en het verlaagde energiebelastingtarief voor energiecoöperaties.

Tegelijkertijd willen Flevolandse bewoners en bedrijven ook geld en energie besparen en gebruik maken van de stimulerende regelingen die er zijn. De Flevolandse overheden zoeken middelen om hun ambities eigenstandig waar te maken. Met voorliggende aanzet voor een Flevolandse Uitvoeringsagenda maken we zichtbaar waar extra financiële inzet nodig is, aan welke stimulerende campagnes behoefte is en waar doelen overgelaten kunnen worden aan de markt.

¹ Flevoland 2026: toekomstvisies voor Flevoland (Natuur en Milieu Flevoland, 2007). Een van de visies betreft 'Flevoland energieneutraal'.

Hieronder schetsen we een mogelijke route naar een *Flevolandse Uitvoeringsagenda voor het SER Energieakkoord*. Deze route hebben we het afgelopen jaar verkend met Flevolandse overheden, woningbouwcorporaties, bedrijven en lokale initiatieven.

2. Route naar een Flevolandse uitvoeringsagenda SER-Energieakkoord

Flevoland is een provincie met een enorm aanbod en potentie aan duurzame energie. De grote stappen worden al gezet, vooral met windenergie. Bovendien gebeurt er al veel, maar veelal te onzichtbaar. Tenslotte kan duurzame energie de banenmotor worden van Flevoland, en zo zelfs dé duurzame energiemotor worden van Nederland. Het is zaak om met de kansen en de instrumenten die het SER Energieakkoord biedt ook de resterende stappen te zetten in Flevoland. Deze liggen vooral op het lokale niveau en in meer samenwerking tussen alle spelers.

Onze jaarlijkse uitreiking van de gemeentelijke NMFF-Klimaatbokaal geeft een goed beeld van de veelheid aan ambitieuze en innovatieve klimaatactiviteiten van de Flevolandse gemeenten. Wij menen dat voor sommige gemeentelijke ambities de Provincie een aanvullende rol kan vervullen met financiering of ondersteuning. Tegelijkertijd is voor andere gemeentelijke doelen juist meer medewerking van het bedrijfsleven of de inwoners nodig.

Wij nodigen de provincie uit om samen met ons de energieambities en- initiatieven van de Flevolandse overheden te bundelen in een Flevolandse uitvoeringsagenda van het landelijke SER Energieakkoord. En deze aan te vullen met de wensen en ideeën van andere (markt) partijen, zoals woningcorporaties, grotere MKB bedrijven, vervoerders en de bouwsector..Zo ontstaat zicht op een Flevolandse Uitvoeringsagenda voor het SER Energieakkoord. Via ondertekening daarvan door overheden en marktpartijen kunnen we gezamenlijk meer vaart maken met een energie offensief in Flevoland.

3. Bouwstenen voor een Flevolandse Uitvoeringsagenda

Hieronder noemen wij de meest kansrijke bouwstenen voor een Flevolandse uitvoeringsagenda die door ons het afgelopen jaar zijn verkend:

- Er is een landelijke ambitie gesteld om 40PJ decentrale duurzame energie op te wekken, inclusief een opgesteld vermogen windenergie van 6.000 MW. In het Flevolands akkoord kunnen we die landelijke ambitie vertalen naar een Flevolandse ambitie en deze toebedelen aan de verschillende energiebronnen, met een hoofdrol voor windenergie.
- Als we gaan voor bijvoorbeeld 100.000 zonnepanelen in 2020 (vertaling van landelijk doel 1 miljoen huishoudens voorzien in eigen energie), is het zaak dat doel te operationaliseren middels een alliantie en een campagne met installateurs, energieleveranciers, gemeenten, lokale initiatieven, de zonatlas/zonnepanelencalculator en mogelijke financiële dienstverlener.

- Participatie in windenergie door een bredere kring belanghebbenden (dan momenteel het geval) kan het draagvlak en de financiering van de volgende fase in het windbeleid verder helpen. Flevolandse windenergie (Flevopower) kan dé motor zijn van de regionale energietransitie.
- Gemeenten krijgen een ruimtelijke rol in de energieplanning. Die rol is nieuw en moet nog vormgegeven worden. Het ligt voor de hand dat gemeenten hun krachten bundelen omdat samen uit te werken, met de provincie en de energie sector, zoals de DE Koepel en de NMFF.
- Lokale initiatieven krijgen meer en meer een belangrijke rol in het mobiliseren van de samenleving om aan de slag te gaan met energiebesparing en opwekking. NMFF verkent samen met de lokale initiatieven hoe zij het beste die rol kunnen blijven vervullen.
- Duurzame warmte is nog een tamelijk onontgonnen gebied. Een mooie gelegenheid om op zoek te gaan naar restwarmtestromen, en te verkennen of geothermie locaties te ontwikkelen zijn, en naar kansen te zoeken voor warmtenetten en wko. Ook is het interessant om warmtepompen grootschaliger in te zetten.
- Voor energiebesparing in de gebouwde omgeving is een programma te ontwikkelen waarin alle betrokken partijen de krachten bundelen: corporaties, gemeenten, toeleverende bedrijven en lokale initiatieven. Bestaande ontwikkelingen kunnen een extra zetje krijgen door ze op te schalen en te verbinden aan landelijke initiatieven. Een voorbeeld is de ontwikkeling van *one stop shop* bedrijven en een betere marketing naar klanten..
- Voormaatschappelijk vastgoed kunnen overheden aangeven hoe ze hun vastgoed energieneutraal maken.
- De handhavende taak (Wet Milieubeheer) van gemeenten en provincie wordt aangepast. Overheden kunnen afspreken, in overeenstemming met het bedrijfsleven, hoe die nieuwe werkwijze vorm wordt gegeven, inclusief een snelle start van het Energie Prestatie Keur (EPK). Dit betreft inzet richting utiliteitsbouw (waaronder kantoren) en industrie.
- Er zijn enkele pilots rond slimme netten in de provincie (waarvan Zeewolde het meest ontwikkeld is). In de periode tot 2020, 2030 en 2050 zullen deze een vlucht nemen. Een mogelijkheid is om met Liander en Enexis afspraken te maken over de wijze van uitrol van de slimme meter in de provincie, en die uitrol aan te grijpen voor een aanvullend programma.
- Via bij- en herscholing van werkzoekenden, liggen kansen om aan de slag te gaan met energie, in de installatie of anderszins.
- Het hoger onderwijs in de provincie kan meer betrokken worden bij markt- en productontwikkeling en de scholing van werknemers in de energie- en bouwsector.
- Het gebruik van bestaande financieringsinstrumenten vergroten door deze beter bekend te maken (denk aan DE-On en gemeentelijke duurzaamheidsleningen). En stimuleren dat gemeentelijke subsidies voor PV mogelijk zijn en blijven.

- Afspraken over meten en monitoren van de voortgang in de provincie. Gegevens zijn deels al voorhanden via de klimaatmonitor van Rijkswaterstaat en bieden een mogelijkheid voor tussentijdse monitoring en bijsturing.
- De opwekking van duurzame energie in Flevoland biedt niet alleen grote kansen voor nieuwe banen, maar ook voor de profilering van Flevoland. De Flevolandse uitvoeringsagenda kan vergezeld worden met een marketingcampagne.

4. Mogelijke bouwstenen per thema

Hieronder noemen wij de meest kansrijke bouwstenen per thema voor een Flevolandse uitvoeringsagenda die door ons het afgelopen jaar zijn verkend:

4.1) VERGROTEN DUURZAME ENERGIEOPWEKKING

a. Meer windenergie met minder molens: opschaling en sanering:

Actiepunten:

- Formuleren van een concrete visie over stimulering van wind op land (Regioplan Flevoland)
- Laat een grotere groep belanghebbenden (financieel) meedoen, ook in de woonkernen bijvoorbeeld via bewonerscoöperaties. Bredere participatie zorgt voor een breder draagvlak, ook in de toekomst.
- Breng het lokale bedrijfsleven in stelling: hoe kunnen lokale bedrijven ook meedingen in gunningstrajecten. Denk aan transportbedrijven, horeca, etc.
- Werk samen met het middelbaar en hoger (beroeps)onderwijs: denk aan stages en onderzoekopdrachten in de windenergiesector.
- Investeer in kwaliteit en leefbaarheid rondom windparken: gebruik de gebiedsfondsen voor concrete projecten.
- Ga voor een optimalisatie van grootschalige windenergie in Flevoland. Zoek de balans tussen schone energie en natuur en landschap.

b. Heldergroene biomassa: door vastleggen van provinciale duurzaamheidscriteria voor gebruik biomassa.

Actiepunten:

- Stel cascadering centraal bij het gebruik van biomassa in Flevoland.
- 10 heldergroene duurzaamheidscriteria toevoegen aan provinciaal beleid.
- Regionale kansen stimuleren in Flevoland voor:
 - toepassing van streekhout (beheer van natuur- en groengebieden, wilgenteelt –combi met zuivering baggerspecie) voor verbranding voor energieproductie (zoals biomassacentrale Lelystad);
 - toepassing van reststromen (o.a. uit agrarische en voedselverwerkende sectoren, groensector, natuur en bosbouw) voor vergassing.
- Niet stimuleren van energieproductie en transportbrandstoffen via de ‘ongewenste’ biomassastromen, zoals varkensmest.

c. Meer toepassen van duurzame energieopwekking in de gebouwde omgeving (potentie van de zon meer benutten en stimuleren).

Actiepunten:

- Zongericht verkavelen.
- Energiezuinig bouwen in pilots ('zonnewoningen' en 'passief/actief huis' opschalen).
- Zonnepanelen integreren in stedenbouwkundige ontwerpen (bruggen, overkappingen, gebouwen, dijklichamen).
- Zonnepanelen (PV) opnemen in programma van eisen bij aanbesteding van nieuwbouw- en renovatieprojecten.
- Stimuleer collectieve inkoopprojecten in samenwerking met het lokale bedrijfsleven

4.2) ENERGIENEUTRALE OVERHEDEN EN ENERGIELEVERENDE STEDEN

Actiepunten:

- Vele gemeenten hebben de ambitie om energieneutraal te zijn, vervolgens ook transport en vervoer meetellen.
- Creëer een lerend netwerk van koplopergemeenten: welke maatregelen kan ik overnemen van mijn buurgemeenten?
- Gemeentelijke organisatie energieneutraal maken (duurzame energie-opwekking, energiebesparing, duurzame inkoop en duurzaam mobiliteitsmanagement).
- Maak een ruimtelijke warmtevisie: breng vraag en aanbod van (rest)warmte in kaart
- Maak duidelijk afspraken met woningcorporaties: onmisbare partners in de bestaande bouw!
- Benut gebouwen in eigen beheer (scholen, sportvereniging, opslag) voor duurzame energie-opwekking: voorbeeldfunctie en langjarige prijszekerheid
- Stimuleer energieneutrale voorbeeldwoningen: lessen te leren voor opschaalbaarheid en financiering.
- Experimenteer in wijken met veel gemengd bezit: wat de woningcorporatie kan, kunnen particulieren wellicht ook.

4.3) ENERGIENEUTRAAL ONDERNEMEN

Actiepunten

- Instellen prijs 'energieneutraal ondernemen'.
- Stimuleren van innovatie-iconen (zoals de 'energieleverende kas' en 'passief huis').
- Bedrijven stimuleren tot energieneutrale producten/ontwikkeling en energieneutrale bedrijfsvoering (incl. duurzaam inkopen)
- Gebruik koploperstatus van de provincie Flevoland op het gebied van duurzame, schone energie in de marketingstrategie.
- Biedt het concept 'bedrijf zoekt buur' panklaar aan: maximaal gebruik van aftrekmogelijkheden mkb in combinatie met meer duurzame energie.
- Handhaving door de Omgevingsdienst van Wet Milieubeheer: energiebesparende maatregelen met een terugverdientijd < 5 jaar

4.4) STIMULEREN VAN DUURZAME MOBILITEIT

Actiepunten

- Stedebouwkundig ontwerp: transportbesparend ontwerpen.
- Investeren in OV en OV-regionaal, fiets en voetgangers, verduurzamen concessieverlening OV.
- Gemeenten en bedrijven stellen plan duurzaam mobiliteitsmanagement op.
- Eigen wagenparken energiezuinig maken.
- Stimuleren van en communiceren over de elektrische oplaadinfrastructuur in Flevoland voor zowel auto als fiets.

4.5) ENERGIENEUTRAAL LOKAAL: DE BURGERS

Actiepunten

- Duurzaamheidsknooppunten voor bewoners faciliteren: maak gebruik van de (innovatie)kracht van de energieke samenleving en zet deze in de etalage.
- Stimuleer particulier initiatief en mobiliseer particuliere investeringen: PV-regelingen, zonnekaart en –atlas, duurzaamheidsleningen, collectieve isolatieprogramma's, etc.
- Zorg voor een gemeentelijk energieloket waarin (lokale) bedrijven hun energiebesparende producten en diensten kunnen etaleren, overheden hun subsidies en leningen aanbieden en bewoners praktisch op weg worden geholpen op een simpele, ontzorgende manier.

4.6) JONG GELEERD, OUD GEDAAN: ONDERWIJS EN EDUCATIE

Actiepunten

- PV op schoolgebouwen: vermindering energielasten en integratie in lesprogramma's
- Stages voor het beroepsonderwijs in de Flevolandse energiesector
- Langdurig werkzoekenden opleiden tot energiecoach i.s.m. woningcorporaties. Werkervaring en energie-advies voor lage inkomens.
- Middelbaar onderwijs en bedrijfsleven bij elkaar brengen, bijvoorbeeld via Energy Exporelabs.

4.7) (VOOR)FINANCIEREN VAN DUURZAME ENERGIEPROJECTEN

Actiepunten

- lobby en projectcapaciteit om gelijkwaardig deel van nationale fondsen Energieakkoord gelabeld in Flevoland in te zetten
- via EFRO gezamenlijk EU-geld voor duurzame energie in Flevoland binnenhalen
- een Flevo crowdfunding site opzetten voor lokale energieprojecten
- via Omroep Flevoland een aantrekkelijk energie- en dus geldbesparingsprogramma opzetten

Bijlage - De 10 pijlers van het SER Energieakkoord in relatie tot Flevoland:

1. energiebesparing in de gebouwde omgeving en efficiëntieverbetering in het bedrijfsleven
Zoals een provinciedekkend structuur van energieloketten (o.a. in de duurzaamheidswinkels) en een vraaggericht dienstenaanbod van het regionale bedrijfsleven: een one stop shop
2. opschalen van hernieuwbare energieopwekking
Met het ingezette opschalings- en saneringsbeleid mikt Flevoland op ruim 1300 MW geplaatst vermogen aan windenergie in de regio.
3. stimuleren van decentrale duurzame energie
Zoals een provinciedekkend structuur van energieloketten, informatiebijeenkomsten, collectieve inkoopacties en overzichtelijke informatie zoals de zonnekaart.
4. gereedmaken van energietransportnetwerk
Het transportnetwerk in Zuidelijk Flevoland is een van de modernste van Nederland en zeer geschikt voor grootschalige teruglevering. Ook de komst van het Noordwest 380 KV hoogspanningsnet maakt verdere uitbreiding van grootschalige windenergie mogelijk.
5. goed functionerend Europees systeem voor emissiehandel: *Niet direct van toepassing op Flevoland*
6. CCS en kolencentrales: *Niet van toepassing in Flevoland*
7. mobiliteit en transport
Zoals stimuleren elektrisch vervoer en een provinciedekkend netwerk van openbaar vervoer.
8. werkgelegenheid en scholing
De Flevolandse windenergiesector zorgt voor ongeveer 2400 banen. Het beroepsonderwijs in Flevoland zou meer kennis moeten krijgen van ontwikkelingen in de wind- en zonne-energie en in de duurzame bouw. Mooie voorbeelden hiervan zijn de technasia en de samenwerking tussen OFW en het ROC.
9. stimuleren commercialisering voor groei en export
De koploperpositie die Flevoland heeft op het gebied van duurzame energieopwekking biedt kansen voor de positionering van de regio als innovatieve en schone vestigingsplaats voor bedrijven.
10. financiering van duurzame investeringen.
Zoals door DE-On, gebiedsfondsen van windenergie en participatie door bewoners in grootschalige duurzame energieprojecten (aandelen, obligaties, crowdfunding en coöperaties).